

Syntaktická kondenzace jako charakteristický rys odborného stylu (na materiálu českých odborných textů)

MILAN JELÍNEK
(Brno)

Specifické prostředky odborného vyjadřování

Jak je obecně známo, v oblasti lexikální je odborný styl charakterizován **vrstvou odborných termínů**, která se obvykle skládá ze dvou podvrstev: obecně odborné a speciálněodborné, rozruzněné podle jednotlivých disciplín (viz Poštolková 1984, Filipec 1995). Analýze termínů a jejich zapojování do textu byla dosud věnována značná pozornost (jmenujme alespoň Sochora 1955, Hausenblase 1963, Kocourka 1965, Píšu 1967, Poštolkovou – Roudného – Tejнора 1983; další bibliografické údaje viz ve sborníku *Termina 94*). Připomenul bych, že vedle termínů je pro odborné vyjadřování typický jistý **soubor idiomů** a že bylo velmi záslužné tuto idiomatickou vrstvu analyzovat. Není třeba dodávat, že se liší od idiomatických prostředků stylově neutrálních. Zatím máme odborné idiomatické prostředky alespoň zčásti zachyceny v příručkách, které zasvěcují české vědce a adepty vědecké činnosti do odborného stylu anglického, německého a ruského. Bylo by však třeba věnovat české odborné idiomatice podrobnější studie, které by vycházely z českého lexikálního systému (o této problematice viz Jelínek 1995).

Můj článek ponechává lexikálněstylistické otázky stranou a zaměřuje se na problematiku **syntaktickostylistickou**. Vybírá si z ní však jen jeden problém, který považuji za nejdůležitější – **syntaktickou kondenzaci**. Na rozdíl od speciálních terminologických prostředků, které zřetelně signalizují příslušnou od-

bornou disciplínu, u syntaktických schémat zpravidla nemáme co činit s výrazovou vrstvou diferencovanou podle jednotlivých oborů. Výjimkou jsou některá víceméně umělá syntaktická schémata v matematice a logice, která někdy pronikají i do jiných disciplín, pokud dochází k jejich matematizaci a formální logizaci. Zhruba stejnou vrstvu syntaktických schémat zjišťujeme i v jiných funkčních stylech, které musejí vyhovět požadavku přesnosti při vyjadřování vztahů mezi pojmy, myšlenkami a také komplexy myšlenek. Mám na mysli funkční styl právně-administrativní a hospodářský. Kromě toho se s podobnou syntaxí jako v odborném stylu setkáváme i v takových žánrech publicistických, které mají pojednávací a úvahovou povahu. Stručně bychom mohli říci, že podobné syntaktickostylistické vlastnosti mají všechny funkční styly intelektualizované. Funkční styly, které se blíží odbornému stylu svými tendencemi ve výběru syntaktických schémat, liší se ovšem mírou složitosti syntaktických struktur, a tím i rozdílnou frekvencí syntaktických schémat je realizujících. Zatímco v odborných textech lze složitost syntaktické stavby stupňovat, protože u adresáta je možné předpokládat schopnost k jejich zvládnutí, u jiných funkčních stylů hraje značnou roli zřetel k rozdílným předpokladům adresátů. Autoři jsou zde zainteresováni na tom, aby adresátům textů usnadnili jejich četbu. Požadavek nezatěžovat syntaktickou stránku textů příliš složitými syntaktickými schématy se zvláště silně uplatňuje v textech publicistických (o tom více Chloupek a kol. 1990).

Mezi syntaktickostylistickými požadavky odborného vyjadřování se obvykle uvádí přesnost v označování vztahů uvnitř věty, mezi větami souvětnými a mezi útvary nadvětými. Takové přesnosti lze dosáhnout volbou syntaktických **schémat explicitních**. Tendence k explicitnímu vyjadřování vztahů se ovšem v rovině textologické projevuje vzrůstem **výrazové koherence** (viz k tomu Jelínek 1995a, Čmejková – Daneš – Světlá 1999). A ještě jeden důsledek má tendence k volbě syntaktických prostředků explicitních: odborné vyjadřování dává přednost **prostředkům vztahově specializačním** před prostředky generalizačními, jak je známe z běžně mluveného jazyka.

Funkce syntaktických kondenzátorů

Vedle požadavků přesnosti při označování vztahů se v odborném stylu uplatňuje ještě jiný důležitý požadavek, který můžeme pojmenovat jako **vztahovou kondenzovanost** nebo **zhuštěnost**. V tradicích V. Mathesia (1942), J. Vachka (1955) a jejich pokračovatelů (např. Hladkého 1961, Noska 1964, Uličného 1968) jsem se při označení procesu, který vede k uvedené syntaktickostylistické

kvalitě textu, rozhodl pro termín **syntaktická kondenzace**. Latinský termín a jeho český ekvivalent *zhušťování* dobře vystihují funkci daného syntaktického procesu: vztahy, které se primárně vyjadřují strukturou větnou, jsou kondenzovány neboli zhuštěny do podoby větného členu.

Uvedme charakteristický příklad:

(1) *odpovědi, které získali různí tazatelé // které byly získány různými tazateli (// od různých tazatelů);*

(1a) *odpovědi získané různými tazateli (// od různých tazatelů).*

Atributivní věta, která je ve variantě (1) uvozena vztazným zájmenem *který* (a mohla by být uvozena i synonymním zájmenem *jenž*), je kondenzována atributivním větným členem (1a).

Podobně je tomu při kondenzaci substantivní:

(2) *růst teploty látky, dodáváme-li jí teplo tím, že ji zahříváme;*

(2a) *růst teploty látky při dodávání tepla zahříváním.*

V případě (2) je podmínka vyjádřena vedlejší větou podmínkovou se spojkou *-li* a další vztah, který bychom mohli určit jako vztah prostředkový, má svou větnou formu uvozenou spojovacím výrazem *tím, že*. Při kondenzační transformaci (2a) nastupují na místo vedlejších vět větné členy, které ovšem plní stejnou vztahovou funkci: *při dodávání* a *zahříváním*.

Věnujme nyní chvilku pozornost termínům pro **konkurenci mezi vyjádřením větným a členským**. Už jsme uvedli, že transformační proces označujeme jako *kondenzaci*; pro syntaktická schémata, podle nichž tento proces probíhá, se nabízí termín *kondenzátory* a výsledek transformačního procesu můžeme nazvat *kondenzátem*. Transformujeme-li kondenzované prostředky ve větná schémata, můžeme tento postup pojmenovat jako *dekondenzaci*; k tomuto termínu lze pak připojit stejné deriváty jako k termínu *kondenzace*, jen prefix *de-* naznačuje, že jde o proces obráceného směru.

Vzhledem k tomu, že ke kondenzaci slouží především prostředky nominální – substantiva a adjektiva – dávají někteří syntaktici přednost termínu *nominalizace* (např. Grepl – Karlík 1995). Volba tohoto termínu má však jisté nevýhody. Ke kondenzaci slouží nejen substantiva a adjektiva, tedy prostředky nominální, ale i infinitivy, přechodníky a participia, které se sice svou syntaktickou funkcí blíží prostředkům nominálním, ale tradičně se považují za prostředky slovesné. Např.

(3) *pokusy sladit Einsteinovu teorii gravitace s principy kvantové mechaniky;*

(4) *zmenšující elektrický proud na polovinu, snižujeme jeho ztráty na čtvrtinu;*

(5) vědec, vybaven zásobou dříve získaných poznatků, organizuje nová pozorování.

Dodejme ještě, že se do pojmu *nominalizace* neumístí kondenzace, která se realizuje adverbium, i když někteří syntaktici považují příslovce za syntakticky podmíněný transformát adjektiva. Běžně se však adverbium do kategorie adjektiva nevřazuje. Příklad adverbiálního kondenzátu:

(6) Každé vyučování působí výchovně. Srov. vyjádření dekonenzované:

(6a) Každé vyučování působí tak, že (zároveň) vychovává.

Termín *nominalizace* by nás nutil k tomu, abychom pro kondenzační procesy realizované jinými slovními druhy než jmény zavedli termíny odvozené od názvu příslušného realizačního prostředku. Např. pro kondenzaci adverbiální by se hodil termín *adverbializace*. Neobstojí však termín *verbalizace*, protože ten už je obsazen jiným gramatickým významem. Abychom se vyhnuli nevýhodné polysémii, museli bychom zvolit termíny užší: *infinitivizace*, *transgresivizace* a *participializace*. Nevýhodou tohoto terminologického řešení je to, že zde chybí souborný termín pro všechny kondenzační procesy verbální povahy a že se místo pojmenování funkce uvádějí termíny pro různé druhy realizace kondenzační transformace.

Řekli jsme, že odborný styl tíhne k **explicitnosti při vyjadřování vztahů** (viz Hausenblas 1972). Projevuje se to značnou frekvencí prostředků referenčních a identifikačních, zvýšenou frekvencí předložek k označování mezipojmových vztahů, hojným užíváním pregnantních výrazů s předložkovou funkcí (např. *včetně čeho, vzhledem k čemu, se zřetelem k čemu, na základě čeho, bez ohledu nač* aj.), vysokou frekvencí spojek a různých spojovacích výrazů (např. *v případě toho, že; v rámci toho, že; pod vlivem toho, že* aj.), zvýšenou četností tzv. preparativních výrazů v řídicích větách (např. *pokus byl podniknut proto, aby se ověřila hypotéza*), častým užíváním textových konektorů (např. *zprvé – zadruhé...; nejprve – potom – konečně*) atd.

Srovnáme-li kondenzáty s jejich dekonenzovanými konkurenty, zjišťujeme, že zřetelně větší explicitnost je na straně dekonenzovaných konkurentů. Jména a jmenně-slovesné kategorie, které plní kondenzační funkci, ztrácejí proti konkurenčním slovesným tvarům určitým, které jsou nositeli predikačních vztahů, řadu významů vázaných na určité slovesné formy. Všechny tyto gramatické významy jsou ovšem postrádatelné: jsou v textu implikovány. Právě na postrádatelnosti některých gramatických významů jsou kondenzační procesy založeny. Můžeme to říci také jinak: při dekonenzovaném, větném vyjadřování je určitý slovesný tvar, plnící funkci predikátu, nositelem gramatických

významů, které jsou z hlediska kontextu redundantní, a proto mohou zůstat při kondenzaci nevyjádřeny.

Zdá se, jako by se kondenzační procesy dostávaly do rozporu s obecnou tendencí odborného stylu k explicitnosti. Ve skutečnosti se kondenzací potlačují ve větší nebo menší míře jen **významové hodnoty redundantní**. Snížená míra redundance je ovšem při kondenzaci vyvážena velkou výhodou: **zhuštěností informací** zakódovaných v textu. Vztahy mezi myšlenkami, k jejichž vyjádření by bylo třeba souvětných schémat, se transponují do vztahů mezi pojmy, tedy do vztahů umísťujících se do rámce jednoduché věty. Z hlediska syntaxe se tedy kondenzační procesy jeví jako transformace schémat souvětných ve schémata větňčlenská (k tomu obecně Comrie 1976, o slovanských jazycích Hrabě 1964, Ivić 1975 aj.). Není třeba dodávat, že se kondenzačními procesy uvolňují souvětná schémata pro vyjadřování dalších, obvykle volnějších vztahů.

Zhušťování vztahové struktury textu klade ovšem větší nároky na adresáty komunikátů. Odborný autor musí odhadnout, do jaké míry adresáti získali návyk vnímat i silněji kondenzované texty. Při kondenzaci by se neměly překročit jisté meze, za nimiž se text stává těžko srozumitelným nebo dokonce nesrozumitelným. Také učitel, který pracuje s kondenzovanými texty, měl by mít představu o tom, jaký rozsah kondenzace je pro žáky únosný. Opírá-li se při výkladu nové látky u učebnici, v níž je text příliš kondenzován, měl by žákům usnadňovat porozumění mimo jiné tím, že by část kondenzátů nahrazoval konkurenty větňými.

Základní typy kondenzátorů

Syntaktické kondenzátory se řadí do **několika typů**, které se od sebe liší mírou zachované procesualnosti a v závislosti na ní i rozsahem implikovaných gramatických významů. Nejblíže k dekodenzovanému vyjadřování slovesnému stojí **kondenzátory přechodníkové**, a to přítomní a přeteritální. Bylo by přesnější, kdybychom je označovali jako přechodníkové kondenzátory synchronní a diachronní. Příklady:

(7) *Duchovní, ovládající písmo i latinu, byli ve středověku zpravidla i úředníky.*

(8) *Nepochopivše základní definice, nemůžeme provádět matematické operace.*

Přechodníkové kondenzátory si zachovávají všechny gramatické významy jako slovesné tvary určité, chybí jim jen kategorie mluvnické osoby. Právě tento rozdíl rozhoduje o jejich nevětňé platnosti. Na druhé straně jejich blízkost k určitému slovesu má vliv na jejich volnější zapojování do řídicí věty, což se u

rozvitějších přechodníkových konstrukcí signalizuje interpunkcí (obvyčně čárkami). Jak je vidět z dokladů (7) a (8), o interpunkci zde nerozhoduje těsnost (8) nebo volnost (7) obsahového zapojení přechodníkových konstrukcí do věty.

Pravidlo o společném subjektu přechodníkových kondenzátorů a řídicí věty sice omezuje uplatnění tohoto kondenzačního prostředku, ale přednosti přechodníkové kondenzace jsou mimo jakoukoli pochybnost. Bohužel autoři odborných textů užívají přechodníkových kondenzátorů poměrně zřídka. Příčinou je knižní příznak těchto prostředků, který u některých typů přechodníku minulého nabývá povahy archaické (např. *uved, uveďši, uveďše*).

Vedle přechodníkových kondenzátorů aktivních disponuje spisovná čeština i přechodníkovými konstrukcemi pasivními. Vypuštěním přechodníku opisného slovesa vznikají pak z nich **kondenzátory participiální**, např.

(9) *isouce přesvědčení o správnosti metody, rozšířili jsme ji na další případy;*

(9a) *přesvědčení o správnosti metody, ...*

Ve starší kodifikaci spisovné češtiny se sice vypuštění přechodníku opisného slovesa *být* nedoporučovalo (viz ještě u Trávníčka 1951), ale sotva lze pro to najít důvod. Bohužel ani participiální kondenzátory nepatří v češtině k prostředkům běžně užívaným. Častěji se setkáváme jen s kondenzátorem v absolutním neutrálním rodě:

(10) *posuzováno z obecného hlediska, autorovy závěry jsou správné.*

V přechodníkových a participiálních kondenzátorech se ukrývají různé vztahy, které musí být při dekonenzaci vyjádřeny příslušnou spojkou. Např. výpověď (8) můžeme dekonenzovat souvětím podmínkovým:

(8a) *jestliže jsme nepochopili základní definice, nemůžeme provádět matematické operace.*

Vysokou frekvencí se v odborných textech vyznačují **kondenzátory adjektivní**, a to kondenzátory vzniklé adjektivizací buď přechodníku přítomného, nebo přičestí trpného (např. *řešící, řešený / vyřešený*). Dekonenzovaným konkurentem je k nim vedlejší věta vztahná s určitým slovesným tvarem v aktivu nebo pasivu, např.

(11) *Paprsky procházející optickým středem čočky zachovávají svůj směr // které procházejí...*

(12) *Keltové měli složité náboženské představy, udržované druidy // které byly udržovány druidy.*

V obou případech je atribut vyjádřený adjektivním kondenzátorem situován do času souběžného s dějem přísudkového slovesa.

Vyjadřuje-li kondenzovaný atribut vlastnost vyplývající z aktivně pojatého děje, který skončil před dějem přísudkového slovesa, má podobu **adjektivizovaného přechodníku minulého** (*vzniknuvší*) nebo **adjektivizovaného participia I-ového** (*vzniklý*). První druh může být teoreticky odvozen ode všech dokonavých sloves, ale v dnešní češtině se pocituje jako prostředek silně knižní a od sloves, u nichž přechodník minulý končí na kořenovou souhlásku, se prakticky neužívá (např. *převést – převedší*). Druhý druh je omezen na slovesa bezpředmětná (např. *rozkvést – rozkvetlý*).

Konkurenci obou druhů slovesných adjektiv řeší autoři obvykle ve prospěch typu participiálního, protože ten je stylově neutrální. Dodejme, že se v současné češtině téměř nevyskytují adjektiva utvořená z přechodníku minulého od sloves nedokonavých (např. *řešit – řešivší*). Máme pro ně však dost hojně doklady od doby obrozenské po začátek našeho století.

Příklady na adjektivní kondenzátory typu *-(v)ší* a *-lý*:

(13) *Rozpor mezi Tylem a Máchou, projevivší se se v oblasti literární, byl výrazem rozdílného vztahu obou básníků k životní realitě.*

(14) *Toxicitu vyjádříme procentem přeživších nebo uhynulých zvířat ve zkoumané skupině.*

Kondenzační funkci mohou plnit i jiné typy adjektiv odvozených ze slovesných základů, ale do konkurence se vztažnými větami vstupují nejčastěji adjektivní typy, které jsme uvedli výše. Z uvedených typů má značnou frekvenci modalizační **adjektivní typ na -telný**:

(15) *Při výsledku práce sice neopravitelném, ale přesto použitelném přísluší pracovníkovi přiměřeně snížená mzda.*

Na rozdíl od západních evropských jazyků (angličtiny, francouzštiny, němčiny) plní v češtině **infinitiv** kondenzační funkci jen v rozsahu poměrně omezeném (viz výčet funkcí českého infinitivu u Svobody 1962, Řeháčka 1966; rozdíl v užívání infinitivu mezi angličtinou a češtinou popsala Mothejzíkova 1983). Kondenzační infinitiv je obvykle závislý na výrazech, které mají ve svém významu složku modální (např. *schopnost, úsilí, zákaz, úkol* aj.). Třebaže infinitivní kondenzátory jsou pro stavbu věty výhodnější (zabraňují mimo jiné vzniku méně přehledných řetězců substantivních atributů), autoři odborných textů dávají často přednost kondenzátorům substantivním (např. *snaha řešit problém // snaha o řešení problému*). Činí tak především v případech, kdy je sloveso vyvázáno ze svých valenčních vztahů (např. *právo rozhodování // rozhodovat*), kdy je substantivum výhodnější pro terminologizaci daného pojmu (*schopnost rozšířené reprodukce*), a vůbec tehdy, kdy by užití infinitivu mohlo vést k chybné interpretaci textu, např.

(16) Normalizované součástky umožňují jednoduchou výměnu poškozených součástek, srov. jednoduše vyměňovat poškozené součástky.

Vedle přechodníkových a participiálních adjektiv přispívají ke kondenzaci textu nejvíce **dějová substantiva**. Jejich velkou frekvenci v českých intelektuálních textech, tedy i v textech odborných, lze vysvětlit mimo jiné tím, že často nahrazují kondenzátory přechodníkové a participiální, kterým se autoři vyhýbají pro jejich knižní až archaický příznak.

Substantivní kondenzátory mohou obsadit pozici všech větných členů, ale nejčastěji je nacházíme v syntaktické funkci příslovečných určení. Ze všech typů kondenzátorů se vyznačují největší implicitností; nevyjádřeny však zůstávají gramatické významy, které lze s dostatečnou určitostí vyvodit z kontextu. Pokud kondenzační funkci plní dějová substantiva jiných typů než substantiva verbální, musíme při dekonenzaci doplnit často i významy vidové, např.

(17) Souvislosti proudu a napětí je možno odvodit i z představy elektronů pohybujících se v odporujícím prostředí.

Předložkový výraz z *představy*, který plní funkci kondenzační, žádným formálním prostředkem nesignalizuje, jakou vidovou variantu máme zvolit při dekonenzaci: z *toho, že si představíme*, či z *toho, že si představujeme*? O tom, k jakému vidu se přikloníme, rozhoduje kontext. Stojí-li ovšem ve funkci substantivního kondenzátoru substantivum verbální, ukazuje na vidový význam svou slovtvornou podobou, kterou má shodnou s příslušným základovým slovesem. Je tomu tak v příkladě (2a). Kondenzátory *při dodávání* a *zahříváním* vyjadřují explicitně trvání procesu a pod jejich vlivem dosadíme nedokonavý vid i do dějového substantiva *růst*. Srovnáváme-li systém spojovacích prostředků souvětých a systém kondenzačních pádů prostých i pádů řízených původními předložkami, uvědomujeme si, že užitím prostředků kondenzačních snižujeme explicitnost textu. Např. substantivnímu kondenzátoru *za pohybu* mohou podle kontextu odpovídat vedlejší věty *když se pohybuje // zatímco se pohybuje // až se bude pohybovat // jestliže se pohybuje // kdyby se pohyboval* aj. Protože v některých případech by taková polysémie kondenzátoru vedla ke ztrátě potřebné přesnosti, doplnily si novodobé evropské jazyky systém starých předložek předložkami novými. Tento proces zasáhl i češtinu přes protesty puristů, kteří v nich viděli nepřijatelné vlivy němčiny. A tak se vedle předložkového pádu *za pohybu* vyvinuly explicitní výrazy pro odstíny vztahů časových: *během pohybu // v průběhu pohybu // v době pohybu*; nebo výrazy pro odstíny vztahů podmínkových: *v případě pohybu // vlivem pohybu* aj. Doplněním soustavy předložek byly vytvořeny předpoklady pro větší explicitnost kondenzovaného vyjadřování (viz k tomu Jelínek 1964, Kroupová 1985 aj.).

Závěr

V tomto článku jsem mohl uvést jen základní poznatky. Soudím, že si syntaktická kondenzace zaslouhuje, aby byla prozkoumána po stránce sémantické i formální. Zvláště by bylo třeba pořádit **inventář různých typů kondenzátorů**. Na míře kondenzace závisí totiž informační hutnost odborných textů a ovšem i jejich srozumitelnost. Jde tedy o jeden ze základních procesů syntakticko-stylistických.

Literatura

- Comrie B., 1976, *The syntax of action nominals. A cross-language study*, „Lingua” 40, č. 2/3, s. 177-201.
- Čmejková S. – Daneš Fr. – Světlá J., 1999, *Jak napsat odborný text*, Praha, LEDA.
- Filipec J., 1995, *Funkce odborného a běžného lexika v odborných textech a jazykovém systému*. – *Termina 94*, Liberec, s. 37-43.
- Grepl M. – Karlík P. – Nekula M., 1995, Kap. *Syntax*. – *Příruční mluvnice češtiny*, Praha, Nakl. Lidové noviny, s. 385-6, 487-8, 491-2.
- Hausenblas K., 1963, *Termíny a odborný text*, „Čs. terminolog. časopis” 2, s. 7-15.
- Hausenblas K., 1972, *Explicitnost a implicitnost jazykového vyjadřování*, „Slovo a slovesnost” 33, s. 98-105 = *Od tvaru k smyslu textu*, Praha, FF UK 1996, s. 46-53.
- Hladký J., 1961, *Remarks on Complex Condensation Phenomena in some English and Czech Context*. – „Brno Studies in English III”, Praha, s. 105-118.
- Hrabě V., 1964, *Polovětné vazby a kondenzace „druhého sdělení” v ruštině a češtině*, Praha, Nakl. ČSAV.
- Chloupek J. – Čechová M. – Krčmová M. – Minářová E., 1990, *Stylistika češtiny*, Praha, SPN, zvl. s. 169-190.
- Ivić M., 1975, *Theoretische und methodologische Aspekte des Begriffs der Kondensation*, „Zeitschrift für Slawistik” 20, s. 774-780.
- Jelínek M., 1964, *Výrazy předložkové povahy v dnešní spisovné češtině*, „Sborník prací filozof. fakulty brněn. univerzity” A 12, s. 117-130.
- Jelínek M., 1995, *Kultura jazyka a odborný styl*. – *Termina 94*, Liberec, s. 7-29.
- Jelínek M., 1995a, Kap. *Stylistika*. – *Příruční mluvnice češtiny*, Praha, Nakl. Lidové noviny, s. 744-762.
- Kocourek R., 1965, *Synonyma v terminologii*, „Čs. terminolog. časopis” 4, s. 201-218.
- Kroupová L., 1985, *Sekundární předložky v současné spisovné češtině*, *Linguistica XIII.*, Praha.
- Mathesius V., 1942, Kap. *Vazby polovětné* ve stati *Řeč a sloh*. – *Čtení o jazyce a poezii*, Praha, Družstevní práce, s. 81-97.

- Mothejzиковá J., 1983, *Infinitiv v anglickém vědeckém stylu a jeho překladový ekvivalent*, Praha, Univ. Karlova.
- Nosek J., 1964, *Notes on Syntactic Condensation in Modern English*. – *Travaux linguistiques de Prague 1*, s. 281-8.
- Píša J., 1967, *K systémové povaze slovní zásoby a terminologie*. – *Sborník vědeckých prací Vysoké školy chemickotechnologické v Pardubicích*, Praha, s. 265-296.
- Poštolková B., 1984, *Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny*, Praha, Academia 1984.
- Poštolková B. – Roudný M. – Tejnor A., 1983, *O české terminologii*, Praha, Academia.
- Řeháček L., 1966, *Sémantika a syntax infinitivu v současném polském spisovném jazyce (studie strukturně konfrontační)*, Praha, Univ. Karlova.
- Sochor K., 1955, *Příručka o českém odborném názvosloví*, Praha, Nakl. Čs. akademie věd.
- Svoboda K., 1962, *Infinitiv v současné spisovné češtině*, Praha, Nakl. ČSAV.
- Termina 94*. Konference o odborném stylu a terminologii. Liberec, Pedagog. fak. Technické univerzity.
- Trávníček F., 1951, *Mluvnice spisovné češtiny*, Praha, Slovan. nakl. 1951², s. 770, 1426.
- Uličný O., 1969, *O polopredikativních konstrukcích z hlediska dvojjákladové transformace a komplexní kondenzace*, „Slovo a slovesnost“ 30, s. 138-149.
- Vachek J., 1955, *Some Thoughts on the so-called Complex Condensation in Modern English*, „Sborník prací FFBU“ A 3, s. 67-77.

Syntaktische Kondensation als Charakterzug des Fachstils

Unter den syntaktischstilistischen Eigenschaften der fachorientierten Kommunikation wird gewöhnlich syntaktische Explizitheit angegeben. In einem Widerspruch dazu scheint Kondensierung der Beziehungen zwischen den in Satzgefügen ausgedrückten Gedanken zu sein. Bei jeder Kondensierung, die zur Transformation der Nebensätze in Satzglieder führt, gehen nämlich verschiedene grammatikalische Bedeutungswerte verloren. Die Genauigkeit des Textes wird dadurch nicht herabgesetzt, da es sich größtenteils um redundante Beziehungen handelt.

Für den tschechischen Fachstil sind Substantiv- und Adjektivkondensatoren kennzeichnend. Ihre hohe Frequenz wird durch den Rückgang der Transgressiv- und Partizipialkondensierungsmittel angeregt, die als buchsprachlich oder sogar archaisch empfunden werden. Auch die Konkurrenz zwischen den nominalen Kondensatoren und dem kondensierenden Infinitiv wird manchmal zugunsten des nominalen Kondensierungsmittels entschieden. Dadurch gewinnt der Stil tschechischer Fachtexte einen starken nominalen Charakter und ähnelt dem deutschen Fachstil.